

**Канарова Ольга,
Нікіренкова Анастасія**
*Мелітопольський
державний педагогічний
університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь*

ПАТРІОТИЗМ ЯК МОРАЛЬНО-ДУХОВНА ЦІННІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Не викликає суперечностей думка, про те, що прищеплення духовності та патріотичності людині, як загальнолюдських цінностей актуальна в різні періоди розвитку суспільства, особливо в моменти соціальної напруги у всьому світі.

Наукові джерела переконливо доводять, що дитина не знаходиться під постійним виховним впливом матеріальної і духовної культури свого народу. До виховного процесу не повною мірою включаються: принцип національного виховання, принцип культуровідповідності, принцип народності, які передбачають створення умов для засвоєння новим поколінням історії свого народу, його мови, пізнання і примноження духовної культури, національних традицій, звичаїв, забезпечуючи духовну єдність поколінь. Все частіше в суспільстві відчувається «дефіцит моральності», одним із проявів якого виступає втрата духовних цінностей народу, зокрема відчуження підростаючого покоління від народної культури, втрата духовності.

Головним завданням патріотичного виховання дітей дошкільного віку є формування основ національної самосвідомості – відчуття належності до певної нації, яка виявляється в етнічному самовизначенні (віднесенні себе до

певної етнічної групи). Основою національної самосвідомості є національні почуття – комплекс емоцій, які фіксують суб'єктивне ставлення людей до своєї нації, її потреб і норм життя, а також співвіднесення до інших народів, як до людства в цілому. Значна кількість науковців сьогодні у формуванні патріотизму стоять на позиціях теоцентричного підходу. У ньому патріотизм трактується як пріоритетне духовне служіння Батьківщині, поєднане з діяльним богослужінням яке співпадає з поняттям благочестя. З часом, через зміни у державній політиці, відбувся перехід від теоцентричного підходу до соціоцентричного. Соціоцентрична концепція ґрунтується вже не на національній чи конфесійній спільноті, а на належності до єдиного соціуму, єдиної держави [1].

Важливо, щоб сформовані у ранньому дитинстві національні почуття, елементи національної свідомості мали духовну спрямованість. На патріотично-духовне виховання слід звертати увагу саме у старшому дошкільному віці, адже розвиток емоційно-образного сприйняття має особливе значення, оскільки співвідноситься з розвитком правої півкулі головного мозку. Як відомо, права півкуля відповідає за просторові, образні функції. Встановлено, що саме ця частина мозку швидше обробляє, аналізує та синтезує отриману інформацію.

Так, пізнавальні процеси, пройшовши період диференціації, встановлюють взаємозв'язки один з одним на більш високому, якісно новому рівні. Зокрема, взаємозв'язок пам'яті з мовленням і мисленням забезпечують інтелектуалізацію. Таким чином, ці дві тенденції тісно взаємопов'язані і не існують одна без іншої [4].

На думку Ю.Погорельцевої національні почуття виникають на базі соціальних, які виникають як результат задоволення (незадоволення) соціальних і духовних потреб людей, їхніх потреб в людському спілкуванні, належності до певного соціального кола. Соціальні почуття виступають як переживання стійкого характеру, одним із яких є патріотизм. Чим більше

життєвих вражень набуває дитина, то тим більший обсяг її соціальних переживань.

Соціальні почуття мають величезний вплив на морально-психологічний стан, вони об'єднують (протиставляють), привертають до спільних (індивідуальних) дій, можуть викликати консолідацію або навпаки – конфронтацію. Усвідомлений інтерес до самобутності свого народу має велике значення для виховання моральності та духовності [3]. Визначальною характеристикою національного патріотизму є його гуманістична моральність, яка об'єктивно притаманна громадянському суспільству, бо виходить за рамки вказівної і забороняючої систем та піднімається на більш високий рівень ціннісно-світоглядної орієнтації. Вона включає такі риси як доброта, увага, чуйність, милосердя, толерантність, чесність, совісність, працелюбність, справедливість, гідність, повага і любов до своїх батьків, роду в цілому. Ці якості визначають культуру поведінки особистості. Цінності моралі полегшують сприймання правових норм, які, в свою чергу, сприяють глибшому усвідомленню моральних істин [1].

Народні традиції несуть в собі великий потенціал морального змісту, що дозволяє використовувати їх як засіб духовно-патріотичного виховання дітей. Вони не тільки дозволяють судити про розвиток уяви і зв'язного мовлення, а й допомагають виявити інтереси дошкільника, рівень обізнаності, ступінь сформованості у дошкільника етичних інстанцій і моральних суджень, а також образного узагальнення.

Спираючись на сутність, структуру і етапи духовно-патріотичного виховання, враховуючи вимоги соціально-економічного розвитку української держави, погляди педагогічної науки, досвід навчальних закладів, визначається зміст виховання. Наприклад, у програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» рекомендовано розвивати інтерес до рідного міста, села,

де проживає дитина. Залучати до відзначення не тільки традиційних (Святого Миколая, День матері, Різдво, Великдень), а й державних свят (День незалежності України, День конституції, День захисників України).

Один із найвідоміших засновників педагогічної науки та народної школи К. Ушинський назвав казки «першими блискучими спробами» створення народної педагогіки і вважав, що навряд чи хто-небудь був би спроможний «змагатися в цьому випадку з педагогічним генієм народу» [5].

Такі моральні категорії, як добро і зло, добре і погано, можна і не можна, доцільно формувати своїм власним прикладом, а також за допомогою казок, в тому числі про тварин. У програмі також запропоновано орієнтовний перелік художніх творів для дошкільників старшого віку («Зимівля звірів», «Цап та баран», «Кривенька качечка», «Іван-побиван». «Мудра дівчина», «Сірко») [2]. Ці казки допоможуть педагогу показати: як дружба перемагає зло, як важливо не кидати в біді іншого. Казка не дає прямих повчань дітям, але в її змісті завжди закладений урок, який вони поступово та ненав'язливо сприймають, багаторазово повертаючись до тексту казки.

Характеризуючи національну систему виховання в умовах державотворчого процесу в Україні, духовно-патріотичне виховання особистості має базуватися на поєднанні освіти й національної культури, де вся система виховання розглядалася як гарант демократичності суспільного устрою та державотворення й слугувала ефективним засобом, за допомогою якого держава й попередні покоління мали можливість формувати людей за своїми аналогами починаючи з дошкільного віку.

Побудова ж демократичного суспільства, має базуватися на національній ідеї, любові до Вітчизни, класичній культурі й спрямовуватися в площині Я-концепції особистості, творчої особистості, громадянина, патріота України.

У народі кажуть: добрий приклад – кращий за сто слів. Втілюючи цей

мудрий педагогічний прийом у життя, педагогам необхідно запрошувати до дитсадка відомих людей, фахівців, чий справи гідні наслідування та популяризації і можуть стати прикладом для малят. Діти бачать, що звичайні люди, які їх оточують, захищають Вітчизну, пишуть гарні вірші, випікають смачні хліби, керують складними машинами та механізмами, виборюють нагороди у спортивних змаганнях тощо. Тож і наші малюки, коли виростуть, стануть особистостями.

Недооцінка патріотизму та духовності як двох найважливіших складових суспільної та індивідуальної свідомості призводить до послаблення соціально-економічних, духовних і культурних основ розвитку суспільства і держави. Саме цим визначається пріоритетність духовно-патріотичного виховання особистості у виховній системі школи.

Література

1. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
2. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку: «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 257 с.
3. Погорельцева Ю. А. Психология личности : учеб. пособие. Санкт-Петербург : СПбГТУ, 2011. 104 с.
4. Урунтаєва Г. А. Дошкольная психология : учеб. пособие. Москва : Академия, 2001. 336 с.
5. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні. Виховання і характер. *Історія дошкільної педагогіки. Хрестоматія*. Київ, 1990. 652 с.